Valiokunnan lausunto TrVL 5/2017 vp– E 82/2017 vp

Tarkastusvaliokunta

Valtioneuvoston selvitys: Euroopan tilintarkastustuomioistuimen vuosikertomus 2016

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selvitys: Euroopan tilintarkastustuomioistuimen vuosikertomus 2016 (E 82/ 2017 vp): Asia on saapunut tarkastusvaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- jäsen Ville Itälä, Euroopan tilintarkastustuomioistuin
- kabinettipäällikkö Turo Hentilä, Euroopan tilintarkastustuomioistuin
- valtioneuvoston apulaiscontroller Esko Mustonen, valtiovarainministeriö
- neuvotteleva virkamies Toni Tiala, valtiovarainministeriö
- tilintarkastusneuvos Heikki Kuivanto, Valtiontalouden tarkastusvirasto
- johtava finanssipolitiikan tarkastaja Mika Sainio, Valtiontalouden tarkastusvirasto

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- jäsen Ville Itälä, Euroopan tilintarkastustuomioistuin

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Valtioneuvoston kanta

Suomi pitää myönteisenä sitä, että tilintarkastustuomioistuin antaa puhtaan tarkastuslausunnon EU:n tilien luotettavuudesta sekä tulojen laillisuudesta ja asianmukaisuudesta. Lisäksi Suomi pitää myönteisenä tilintarkastustuomioistuimen näkemystä siitä, että tarkastustulokset osoittavat, että muutamana viime vuonna on saatu aikaan parannuksia EU:n varainkäytössä. Tämä näkyy tilintarkastustuomioistuimen arvioiman kokonaisvirhetason laskuna. Menojen laillisuuden ja sääntöjenmukaisuuden osalta tilintarkastustuomioistuin arvioi, että tukioikeuksiin perustuvien menojen virhetaso ei ole olennainen, mutta korvaamiseen perustuvien menojen virhetaso on olennainen. Tilintarkastustuomioistuin katsoo, ettei olennainen virhetaso ole laajalle ulottuva ja lausunto koskien menojen laillisuutta ja asianmukaisuutta on voitu muuttaa kielteisestä varauman sisältäväksi.

Valmis
5.0

Vaikka tilintarkastustuomioistuimen arvioima virhetaso on ollut laskussa, niin Suomi pitää valitettavana sitä, että kokonaisvirhetaso (3,1 prosenttia) ylittää edelleen olennaisuusrajan (2 prosenttia). Komission on jatkettava toimenpiteitä erityisesti kulujen korvaamiseen liittyvien menojen korkean virhetason pienentämiseksi. Suomi painottaa edellisvuosien tapaan sitä, että varainhoitoa on parannettava edelleen kaikilla EU:n politiikka-aloilla ja tässä yhteydessä on huomioitava lainsäädännön ja hallinnoinnin yksinkertaistaminen sekä valvonnan kustannustehokkuus. Hallinnollista taakkaa olisi pyrittävä vähentämään merkittävästi. Samalla komission on saatava kokonaisvirhetaso pienenemään paremman riskianalyysin, resurssien kohdentamisen ja tarkemman toimintasuunnitelman kautta. Virheiden vähentäminen tulee kytkeä myös tuloksellisuuteen sekä parempaan tavoitteiden asetteluun. Pitkän aikavälin vaikuttavuusarviointia EU:n rahoituksen vaikutuksista on parannettava sekä kiinnitettävä huomiota rahoitusvälineiden käytön lisääntymisestä aiheutuviin riskeihin.

Suomi pitää tärkeänä sitä, että tilintarkastustuomioistuin antaa jatkossakin vuosikertomuksensa avulla riippumattoman, kattavan ja vertailukelpoisen kuvan EU:n talousarvion toimeenpanosta ja varainhoidon tilasta. Samalla Suomi tukee tilintarkastustuomioistuimen pyrkimyksiä kohdentaa tuloksellisuustarkastustoimintaansa ja erityiskertomuksiaan esimerkiksi sektori- ja jäsenmaakohtaisten toimien syvällisempään arviointiin.

Tilintarkastustuomioistuimen huomautuksia sekä komission ja muiden toimielinten vastauksia koskevat yksityiskohtaiset kannanotot ovat valmisteltavina, ja Suomen kanta neuvoston vastuuvapaussuositukseen täsmentyy neuvoston budjettikomitean käsittelyn aikana tammi-helmikuussa 2018. Lopullinen kanta vastuuvapaussuositukseen määritellään Ecofin-neuvostoon 20.2.2018.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Euroopan tilintarkastustuomioistuin antaa Euroopan parlamentille ja neuvostolle vuosittain lausuman tilien luotettavuudesta sekä tilien perustana olevien toimien laillisuudesta ja asianmukaisuudesta. Tilintarkastustuomioistuimen vuosikertomus ja siihen sisältyvä tarkastuslausuma EU:n varainhoidosta muodostavat perustan vastuuvapausmenettelylle, jossa neuvoston määräenemmistöllä antamasta suosituksesta EU:n parlamentti tekee poliittisen päätöksen siitä, onko komissio täyttänyt hyväksyttävästi velvollisuutensa talousarvion toteuttajana.

Tilintarkastustuomioistuimen mukaan Euroopan unionin vuoden 2016 tilinpäätös on laadittu kansainvälisten julkisen sektorin tilinpäätösstandardien mukaisesti ja se antaa kaikilta olennaisilta osiltaan oikean ja riittävän kuvan EU:n taloudellisista tuloksista varainhoitovuodelta sekä EU:n varoista ja veloista varainhoitovuoden lopussa. Tilintarkastustuomioistuin antaa näin ollen tilien luotettavuudesta puhtaan tarkastuslausunnon, kuten se on antanut vuodesta 2007 lähtien.

Valiokunta pitää myönteisenä, että EU:n talousarviosta suoritettujen maksujen arvioitu virhetaso on viime vuosina jatkuvasti parantunut (2016: 3,1 prosenttia, 2015: 3,8 prosenttia ja 2014: 4,4 prosenttia) ja valtaosassa tarkastetuista menoista virhetaso ei ollut olennainen. Tämän vuoksi tilintarkastustuomioistuin antaa vuoden 2016 maksuista varauman sisältävän lausunnon, mikä on ensimmäinen kerta sen jälkeen, kun tarkastuslausumia aloitettiin antaa vuodesta 1994 alkaen. Ti-

lintarkastustuomioistuimen antama lausunto maksujen laillisuudesta ja asianmukaisuudesta on aiemmin ollut kielteinen.

Valiokunta näkee EU:n varainhoidossa merkittäviä kehittämistarpeita. Tärkeää on, että EU:n tukemien hankkeiden tukikelpoisuus ja tukiehtojen toteutuminen varmistetaan ennakolta huomattavasti nykyistä paremmin. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että myönteisestä kehityksestä huolimatta kokonaisvirhetaso ylittää edelleen olennaisuusrajan, ja siihen, että virhetasot ovat olleet pitkään korkeita samoissa menolajeissa. Huolestuttavana valiokunta pitää kulujen korvaamiseen perustuvien maksujen korkeaa virhetasoa (4,8 prosenttia). Tältä osin korkeimmat virhetasot ovat maaseudun kehittämisen, ympäristön, ilmastotoimien ja kalastuksen alalla (4,9 prosenttia), taloudellisessa, sosiaalisessa ja alueellisessa koheesiossa (4,8 prosenttia) sekä kasvua ja työllisyyttä edistävän kilpailukyvyn alalla (4,1 prosenttia). Useissa tapauksissa virheet ovat aiheutuneet siitä, että hankkeet/toimet ovat olleet kokonaan tukeen oikeudettomia tai edunsaajan ilmoittamat kulut eivät ole täyttäneet EU:n tukiehtoja. Valiokunta pitää tilintarkastustuomioistuimen esille nostamia esimerkkejä merkittävistä virheitä huolestuttavina. Vuotta 2016 koskevissa tarkastuksissa havaittiin 11 petosepäilytapausta (vuonna 2015 12 kpl).

Tarkastusvaliokunta painottaa EU:n varojen käytössä taloudellisuutta, tehokkuutta ja vaikuttavuutta. Valiokunta yhtyy valtioneuvoston selvityksessä esitettyyn tarpeeseen selkeyttää ja yksinkertaistaa lainsäädäntöä, vähentää merkittävästi hallinnollista taakkaa sekä parantaa vaikutusarviointia. Toisaalta valiokunta pitää tärkeänä, että tilintarkastustuomioistuin kohdentaa tarkastustoimintaansa ajankohtaisiin ja EU:n tulevaisuuden kannalta keskeisiin aiheisiin. Myönteistä on, että tilintarkastustuomioistuimen uuden, vuosia 2018—2020 koskevan strategian mukaan tilintarkastustuomioistuimen tarkoituksena on laajentaa tuloksellisuuden tarkastamista painottaen mm. ajankohtaisuutta, EU-tason toimenpiteiden tuottamaa lisäarvoa ja laaja-alaisia tarkasteluja. Valiokunta yhtyy tilintarkastustuomioistuimen näkemykseen siitä, että komission tuloksellisuusraportointi on edelleen heikkoa ja sitä tulee kehittää mm. vähentämällä tavoitteiden ja indikaattorien määrää merkittävästi.

Valiokunta pitää hyvänä, että Suomi tukee tilintarkastustuomioistuimen pyrkimyksiä kohdentaa tuloksellisuustarkastustoimintaansa ja erityiskertomuksiaan esimerkiksi sektori- ja jäsenmaakohtaisten toimien syvällisempään arviointiin. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että virheiden määrä vaihtelee huomattavasti paitsi menoaloittain myös jäsenmaittain. Kohdentamalla tarkastustoiminta paremmin virheriskien ja aikaisempien kokemusten perusteella virheiden syistä voidaan lisätä tarkastusten tuloksellisuutta sekä vähentää tarkastuskohteiden hallinnollista taakkaa niissä maissa, joissa hallinto- ja valvontajärjestelmät toimivat. Valiokunta painottaa myös jäsenmaiden omaa vastuuta komission kanssa yhteisesti hallinnoitujen menojen virheiden ennaltaehkäisyssä ja valvontajärjestelmien kehittämisessä.

Valiokunta toteaa, että jäsenvaltioiden viranomaisten ja komission toteuttamilla korjaavilla toimenpiteillä on ollut myönteinen vaikutus arvioituun virhetasoon. Jos tilintarkastustuomioistuimen tarkastamiin maksuihin ei olisi kohdistettu korjaavia toimenpiteitä, vuoden 2016 arvioitu kokonaisvirhetaso olisi ollut 4,3 prosenttia 3,1 prosentin sijaan. Huolestuttavaa on kuitenkin se, että saatavilla oli riittävästi tietoa, jonka avulla huomattava osa virheistä olisi voitu estää tai havaita ja korjata ennen kuin menot ilmoitettiin komissiolle. Jos näitä tietoja olisi hyödynnetty virheiden korjaamiseksi, arvioitu virhetaso olisi ollut vuonna 2016 esimerkiksi taloudellisen, sosiaalisen ja

alueellisen koheesion alan ja globaalin Euroopan alan koko varainkäytön osalta kahden prosentin olennaisuusrajan alapuolella. Valiokunta pitää tärkeänä, että komissio parantaa korjaavien toimenpiteiden vaikutusten arviointiaan.

Valiokunta painottaa sitä, että hyvä, tehokas ja läpinäkyvä hallinto on tärkeää EU:n ja sen toimielinten luottamuksen parantamiseksi. Valiokunta pitää tärkeänä, että Suomi ottaa tilintarkastustuomioistuimen esiin tuomat epäkohdat ja johtopäätökset aktiivisesti esille sekä kansallisessa että neuvoston työssä.

Tilintarkastustuomioistuimella on mahdollisuus kohdentaa tarkastuksia myös Euroopan keskuspankin (EKP) hallintoon ja riskienhallintaan. Tilintarkastustuomioistuin on EKP:n nimetty tarkastaja. Tilintarkastustuomioistuin ei ole kuitenkaan saanut EKP:n tiukan tulkinnan vuoksi riittäviä tietoja EKP:n hallinnon tehokkuuden kokonaisvaltaiseen arviointiin. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että EKP:lla on ollut merkittävä rooli finanssikriisin ja euroalueen velkakriisin jälkeisen laman voittamisessa, mikä on myös kasvattanut EKP-järjestelmän riskejä. Valiokunta pitää perusteltuna, että EKP:n julkisen ulkoisen tarkastuksen kattavuus otettaisiin jatkoselvityksen kohteeksi.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Tarkastusvaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Helsingissä 12.12.2017

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Eero Heinäluoma sd
varapuheenjohtaja Olavi Ala-Nissilä kesk
jäsen Maarit Feldt-Ranta sd
jäsen Olli Immonen ps
jäsen Johanna Karimäki vihr
jäsen Esko Kiviranta kesk
jäsen Eero Lehti kok
jäsen Lea Mäkipää sin (osittain)
jäsen Päivi Räsänen kd
varajäsen Pia Viitanen sd.

Valiokunnan sihteereinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Nora Grönholm
valiokuntaneuvos Heidi Silvennoinen.